

taların algıladıkları ve duydukları çok daha yoğun olmaktadır. Kanımızca, hastalara böyle bir dönemde tedaviyi bıraktıran etmenlerin, başında bu yoğun yaşantıları gelmektedir. Onun içindir ki transferans dirençlerini işlerken, anamnezden yararlanmak, hastanın yakınları ile olan transferansa benzer ilişkileri üzerinde durmak, koruyucu niteliğinden dolayı yeğlenmektedir. Bu ilişkilerde belli bir aşamadan sonra «acaba burada da böyle mi oluyor» gibi bir soruyla yeniden transferans alanına dönülebilir.

Buraya kadar dirençlerin işlenmesinde önemli bulduğunuz noktaları belirtmeğe çalıştık. Gerçekten de onların farkına varılmasının, tanınmasının nerelerden kaynaklandığının bilinmesinin terapöte büyük yararlar sağlayacağı kanısındayız. Öte yandan farkına varılan, nedenleri bilinen dirençler bazı saptamalar, açıklamalar aracılığı ile hastalara yavaş yavaş öğretilmeli, başka bir deyişle hastalar dirençlerini tanıyıp işlemede eğitilmelidirler. Dirençlerin sakınılacak, utanılacak bir şey olmadığını, bir eksiklik belirtmeyeceğini hastaların öğrenmesi onların işlenmesinde büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Buraya karar belirttiklerimizin yanısıra yorumlar dirençlerin işlenmesinde vazgeçemeyeceğimiz araçlardır. Yalnız yorum yapılırken, zamanın iyi seçilmesi, hastaların bunu kaldıracak güçte olup olmadıklarının bilinmesi çok önemlidir. Zamansız bir yorum, dirençleri şiddetlendirebilir ve yarar getirece-

ğine tedaviyi tehlikeye sokabilir. Kanımızca dirençlerin işlenmesinde en yararlı yollardan biri de zorlanmaması üstüne gidilmemesi gereğinin bilinmesidir.

ÖZET

Çalışmalarda psikoterapötlerde dirençlerin nasıl işleneceği örnekler verilerek açıklanmağa çalışılmıştır.

ZUSAMMENFASSUNG

In diesem Beitrag haben wir mit Hilfe einiger Baispiele zu zeigen versucht, wie sie werden.

KAYNAKLAR

- 1) Dubrssen, A. : Analytische Psychotherapie in Theorie, Praxis und Ergebnisse, Velağ Vandenhoeck u. Ruprecht, Göttingen, 1972.
- 2) Freud, S. : Die Abwehr - Neuropsychosen, Ges Werke, Bd. 1.
- 3) Freud, S. : Ratsclage für den arzt bei derstande in psychotherapeutischer bearbeiter ke Bd. V/II.
- 4) Greenson, R.R. : The Technique and Practice of Psychoanalysis, International Universities Press, Volume 1, New York, 1967.
- 5) Malan, D. H. : Psychanalytische Kurztherapie, Ing : Astudy of Brief Psyvhothrapy, Huber - Klett Vrlg, 1965.
- 6) Odağ, Ceal, Cumhur Kerimoğlu, Efser Kerimoğlu : Psikoterapilerde Direnç, Symposium, Kasım 1977.

Psikeopati İncest Vak'ası

Dr. Melike GÜNEY Ank. Ruh Sağlığı Dispanseri Psikiatri müt.

Bu vak'a aynı zamanda ana oğul incestinin bir arada görüldüğü nadir vak'alardan birisidir. İncest vak'aları özellikle baba kız arasında eskiden sanıldığından daha çok görülmekte olmasına rağmen ana oğul incesti son derecede nadirdir.

Bu konu ile ilgili en geniş çalışmayı yapan Weinberg'in 203 vak'ası arasında maternal incest oranı 2/203 olarak gösterilmiştir. Şimdiye kadar gerçekleşmiş ana oğul incesti raporları bu vak'a II olmaktadır.

Vak'a hikayesi : HT. 26 yaşında, erkek, bekâr ve işsizdir. Şikayeti esrar ve alkol kullan-

Hikâyesi : 13 yaşında sigara içmeye, 14 yaşında alkol kullanmaya başlamış. Orta III. de maktır.

okulu bırakıp boşta gezmeğe, esrar kullanmaya ve yavaş yavaş esrar çekenlerin muhitine girerek parası olunca esrar, olmayınca alkol kullanmaya başlamış. Daha sonra babasının yardımıyla işçi olarak girdiği işte esrar kullanması sebebile çalışmamış. Bir sene sonra babasından ayrı oturmakta olan annesinin yanına giderek iki sene süre ile asi, serkeş, kavgaçı olarak boşta gezmiş. Serserilerle arkadaşlık edip, bir hırsızlık olayına adı karışması sebebiyle tevkif edilmiş. Beraatini müteakip askere gidince esrar peşinde koşmak ve emir altında yaşama güçlüğü yüzünden müteaddit firarlar, suicide teşebbüsleri yapmış, birbuçuk yıl asker kaçağı olmuş. Sonunda affa uğrayarak tekrar babasının yardımıyla çalışmaya başlamış. Fakat açtığı lokal esrar kullanılması sebebiyle

emniyet tarafından kapatılmış. Bunun üstüne bir liman şehrimizde ilk çalıştığı kurumun şubesinde çalışmaya başlamış. Artık çararı bırakma kararı almış. Fakat en fazla iki gün dayanabiliyormuş. Bu şehirde de esrar kullanması sebebiyle çalışamaz hale gelince istifa ederek babasının yanına dönmüş. Baba artık para yardımı yapamayacağını söylemiş. Baba ve amcasının teşviki ve kendi arzusuyla tedaviye geldi.

Babasının ifadesine göre kişiliğini etkileyen faktörler: Yetiştirilmesinde her şey paraya bağlanmış, bol para ile tatmin yoluna gidilmiştir. İlkokul çağındanberi aykırı davranışları, okuldan kaçma, evden eşya satma, yalancılık gibi huyları varmış. Fakat ailenin genel tutumu baskı yapmamak ve cezalandırmamak şeklinde imiş. Küçüktenberi suçları karşısında zamanla islah olur kanisiyle bilmemezlikten gelinmiş. Sabıkalı olmasın diye suçları ört bas edilmiş. Ailede korktuğu, çekindiği kimse olmamış. Babam beni her deritten, müşkülünden kurtarır kanısında imiş. Babaya güvendiği için polislik, intiharlık hadiseleri baba yanında çıkarırmış. İntihar teşebbüslerinin ciddi olmadığı, kurtarılacağını bilerek teşebbüs ettiği ifade ediliyor.

Gelişim ve Sosyal Hikâye : Anne 40 yaşında halen kendisinden 15 yaş küçük oğlu yaşında bir şoförle evli. Üvey baba ile büyümüş. Üvey babası dolandırıcı olarak tanınmış. Anne ortaokulda, baba lise talebesi iken tanışıp sevişmişler. Her iki tarafın aileleri evlenmelerini istememiş. Münasebetlerinin devamı ile hamilelik ortaya çıkınca baba anneyi kachırmak zorunda kalmış. Kız reşit olmadığından oğullarının tevkif edilmemesi için erkek tarafı çaresiz nikâh yapmışlar. Fakat gelin gerek amcalar ve gerek kayın valide tarafından hüsnükabul görmemiş, itilip kakılmış. Kendisi de çok genç, görgüsüz, tecrübesiz, hayasız, ve geçimsiz, aklına eseni yapan bir kadınmış. Evlendikten birkaç ay sonra hastamız dünyaya gelmiş. Aile içi devamlı gerginlik haline rağmen babası annesini hoş tutmaya çalışmış. Hastamız bir yaşında iken anne çocuğunu bırakıp kaçmış. Ve zengin birisinin metresi olmuş. Baba karısını almaya gitsede geri gelmemiş. Anne zayıf kişiliği olan, geçimini temin için her erkekle düşüp kalkabilen bir kişi olarak tanımlanmakta. Baba ile bir sene öncesine kadar nikâhlı fakat ayrı olarak yaşamışlar. Anne bir sene önce resmen boşanmaya kadar çeşitli kişilerle metres hayatı yaşamış.

Anneanne de ikinci kocasının ölümünden sonra kendisinden 20 yaş küçük birisiyle yaşamaktadır. Tezde de kendisinden 10 yaş küçük biriyle yaşamakta ve bu dördüncü dostuy-muş.

Baba 49 yaşında halen iyi bir mevkide uzman olarak çalışıyor. Bir sene önce eşinden resmen boşanmaya kadar dul ve çocuklu bir hanım ile 14 sene süre ile gayri meşru hayat yaşamış. Halen bu ilişkiyi kesmiş durumda. Baba birinci planda işini tutan yükselme tutkusu olan inatçı, uyumunu kolay sağlıyan, kadını eşya gibi kabul eden bir kişi olarak tanımlandı. Baba çocuğuna karşı vazifesini yapamadığı ve onu normal bir aile ortamında büyütmediği kanısındadır.

Hastanın dayısının oğlu esrarkeş olup baba tarafından psikotik, nörotik, alkolik, esrarkeş akrabaları çoğunluktadır.

Dedesı alkolikmiş ve demasa girerek ölmüş.

Dedenin kız kardeşinin oğlu esrarkeş, uzun müddet tımarhanede yatmış. Bunun oğlu da tımarhanede yatmış.

Dedenin diğer kızkardeşinin oğlu sağ ve esrarkeş.

Büyük amca alkolikmiş ve kalp sektesinden ölmüş. Diğer amcası halen 50 yaşında uzun müddet sinirlerini ayakta tedavi ettirmiş. Küçük amcası nörotik. Dedenin dedesi deli diye tanınmış.

Öz Geçmiş : Hamilelik ve doğum normal. Bir yaşına kadar anne tarafından emzirilmiş. Anne kaçınca akut olarak süttten kesilmiş. Anne çocuğa müşfik davranmaz hırsını çocuktan almış. Bir yaşında konuşmuş.

Babaanne torununa karşı ambivalan davranmış, bazen çok hırpalar, bazen tüm hareketlerine göz yumarmış. Hırçın ve agresif bir çocukmuş. 4 yaşındayken elinde sopa ile mahallenin çocukları ile başedermiş. 6 yaşında babanın askere gitmesi sebebiyle ilkokula annesinin yanında başlamış. Annenin yaşadığı adamı oğluna akrabaları olarak tanıtmış.

İkinci sınıfa geçince babası annenin hayatını tasvip etmediği için oğlunu taksıyla kachırarak amcalarının yanına götürmüş. İlkokulu amcalarının yanında sınıfta kalmadan bitirmiş. Fakat haylazlıkları ile devamlı olarak kendisiyle uğraştırmış. Ortaokula başlayınca babası yanına çağırılmış. Baba evinde 4 çocuğu ile gayrimişru şekilde yaşayan yabancı bir kadınla karşılaşmış. Alınan hediyeler ve bol paraya rağmen evden soğukluğu ve babasına karşı kışkırtıcılığı dikkati çekmiş. Okul başarısızlığı da bu sırada başlamış.

Seksüel Gelişme : Cinsel bilgileri sokaktan ve arkadaşlarından edinmiş. İlkokul 1 de iken annesinde kaldığı sırada annesini, beraber yaşadığı adamla tesadüfen aynı yatakta görmüş ve annesinden tokat yemiş. Buna benzer olarak aynı yaştayken annesini başkalarıyla de görmüş.

14 yaşında buluğa ermiş ; bundan gurur duymuş. İlk zamanlarda sıklıkla masturbasyon yaparmış. Okulu terkettikten sonra ilk cinsel denemede genelevde başarılı olmuş. Esrara alıştıktan sonra annesinin daveti üzerine yanına gitmiş ve 14 yaşında iken annesi kendisini sünnet ettirmiş. O sıralarda annesi 11-12 yaşlarında bir evlatlık kızla oturmakta ve aynı odada yatmakta imiş. Hasta, annesini bu evlatlıktan kıskanmış. Anne de oğlu kıskanmasın diye bazen geceleri oğlunun yanına gidirmiş. İşte bu beraberlikler sırasında kendiliğinden de karşılıklı olarak incest başlamış. Bu cinsel ilişki coitus şeklinde 1.5 sene süre ile devam etmiş. Hasta o zamana kadar bir kadınla devamlı cinsel ilişki kurmadığı için bu yeni durum kendisini çok heyecanlandırmaktaymış. Bazen her ikisinin de reddi olur, fakat yine de incesti devam ettirirlermiş. Bu süre içinde hasta kendisinden 10 yaş büyük bir pavyon kadını ile de cinsel ilişki kurmuş. Annesi bu macerayı öğrenip oğluna hücum edince anneyi terkedip baba yanına kaçmış. Bundan sonra yaptığının korkunç birşey olduğunu anlayıp kendisini suçlamış; tövbe etmiş. Fakat incest sonlandıktan sonra daha çok içmeye başlamış.

Hasta esrar ve alkol kullanmasını kişilik problemleri ile ilgili görmekte, Esrarı bırakmamasının nedeni incestle ilgili yaşantıları, inceste sebep olarakta bütün akrabalarını suçlamaktadır. Küçükten itibaren annesinin çok kötü olarak tanıtıldığını, onu bir anne olarak değil kötü kadın olarak gördüğünü ifade etmektedir.

Incest konusundan ilk defa bir hekime ve sır olarak, tedavisine yardımcı olması amacıyla bahsettiğini ağlıyarak anlatmıştır.

Fizik Muayene kayda değer bulgu tesbit edilememiştir.

Ruhi Muayenede : Zekâ normal. Konuşma düzenli ve maksada uygun bulunmuştur. Affektivitede orta derecede bir anksiyete ve depression tesbit edilmiştir. Ambivalence bütün affektiv temlere hakimdir. Hasta, klini-

ğin tecrit bölümünde bir kabadayı gibi davranmıştır.

Hastaya insan çizme, C.T.T., Bender-Gestalt, Wechsler yetişkinler zekâ testi (WYZT) deneysel formu, Rorschach, tematik algı testi (TAT), Reitan izleme testi, Benton görsel hafıza testi ve resimle hikâye yapma testi verilmiştir.

Hasta, baba, yenge ve babaanne ile yapılan görüşmeler ve test sonuçlarına göre şu formülasyon kurulabilir.

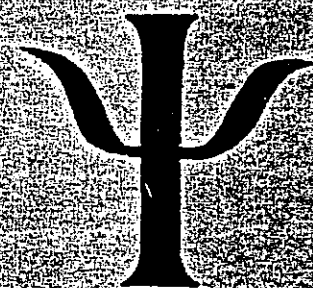
Hastada küçük yaştan beri toplumsal adaptasyon yetersizliği ve antisosyal davranışlar ile karakterli psikopatik şahsiyet tipi mevcut olup, bu kişilik bozukluğunun gelişmesinde psikojenik etkenler kadar kalıtsal etkenlerin rolü olduğu görülmüştür. Daha doğmadan cezalanmış bir çocuk sayılabilir. Tamamen dissosiyeye bir aile ortamında belli bir idantifikasyon figürü bulamadan yetişmiş süperegosu gelişmemiştir. Aile fertleri tarafından devamlı olarak terkedilmiş, bir taraftan terkedilirken kaçırılmış, çift mesaj almıştır. Ve neticede kendisi ve başkalarıyla olan ilişkilerinde bariz ambivalence ortaya çıkmıştır.

Annenin zayıf bir aile ortamında yetiştiği ve süperegosu gelişmemiş immatür bir kişi olduğu dikkati çekmiştir.

Incestin ortaya çıkışında etkin olan faktörler ise hastanın yaşamında başından beri ana oğul ilişkilerinin yokluğu, anne sevgisini tanımamış oluşu ve bu açlığı insetle gidermek çabası. Annede mevcut olan kişilik bozukluğu ve promiskuite incestin başlaması ve devam etmesinde aynı derecede önemli bir faktördür.

Burada esrarın incestle ilgisi de önemlidir. Esrar, incestten önce mevcut olduğundan onun başlamasına defansları ve moral değerleri zayıflatması bakımından etkili olduğu kadar, incestin sonlanışından sonra yerleşen suçluluk duygularının yarattığı anksiyeteyi uyuşturmak için baş vurulan olumsuz bir telafi olarak görülmüştür.

sayı: 5

PSIKOLOJİ

dergisi

Mart 1979

Haza

Psiko

ve Y

Endi

Sahit

III.

Kor

Sosy

Konu

Bir

6-12

Geliş

Davra

«Siste

Bir Fc

Baba

PSI

DERG

Sahibi

Yayın

Sayfa

Yıl

Öğre

Yurt

Dergi

10

PSİKOLOJİ

Mart 1979 — Sayı 5
PSİKOLOGLAR DERNEĞİ YAYIN ORGANIDIR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Hazır mıyız?	Nail Şahin	2
Psikologların Görev Tanımı ve Yetkileri Üzerine	M. Orhan Öztürk	7
Endüstri Psikoloğu	Fethi Toker	8
Sahip Çıkma	Suna Tevrüz	9
III. Uluslararası Mimari Psikolojisi Konferansı Üzerine Notlar	Nuri Bilgin	10
Sosyal Psikoloji'ye 1970'lerde İncelenen Konular ve Yönetim Açısından Genel Bir Bakış	Olca İmamoğlu	14
6-12 Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişmesi	Halûk Yavuzer	20
Davranış Tedavi Tekniklerinden «Sistemik Duyarsızlaştırma» İle Bir Fobik Reaksiyon Tedavisi	Buket Tegin	25
Baba - Çocuk Etkileşimi	Ayşe Yalın	28

PSİKOLOJİ

DERGİSİ

Sahibi : Psikologlar Derneği

Yayın Yönetmeni . Salih Karahasanoglu

Sayfa Düzeni : Serpil Altıntek, Ayşe Özberki

Yıllık Abone 100 TL. Tek Sayı 25 TL.

Öğrencilere her sayı 20 TL.

Yurt dışına abone 200 TL.

Dergiye gönderilecek yazıların normal aralıklarla daktilo edilmiş

10 sayfayı geçmemesi gerekir.

ma sorunları daha da büyümüş olarak karşımıza çıkacak. Sayıları ve çeşitleri gün-gün-azartan yakın meslek dallarıyla ilişkilerimiz, görev ve yetkilerimizin belirlenmesi sonucu hepimizin başını ağrıttacak. Doğrusunu isterseniz, kapımıza gelip dayanacak bu gelişmeler karşısında hazırlıksız yakalanmaktan korkuyorum. Bir kere yoğunluktan ağızım yandı, siz ne dersenez deyin, ben korkuyorum arkadaş.

Çok değil, yedi sekiz yıl önce -ahh ah, her hastahane de bir psikolog olsa- diyenlere öcü gibi bakılırdı; yalan mı, On yıl önce endüstri psikolojisinin adı da yok kendi de yoktu. Gazete ilanları ile endüstri psikoloğu arayan fabrikalar, ticaret akademileri var şimdi. Fabrikalarda psikolog bulunması isteği, toplu sözleşmelere girecek yakında, görürsünüz. On yıl önce, rehberlik hizmetlerinin üniversitelerde sözü bugünkü kadar edilir miydi, ben pek hatırlayamıyorum. Yaşlılar huzur evlerinde psikologların çalışacağını kaçımız biliyorduk da ona göre adam yetiştirdik; Davranış tedavisi denen yöntemi bu ülkeye psikologların sokup yerleştireceğini, ruh hekimlerine de tanıtacaklarını söyledilerdi, inanır mıydık o zamanlar? Psikolog denince, biz psikoloji hocalarını bildirdik, onlar da topu topu bir elin parmakları kadar dular. Bugünkü gibi kongrelerde salonları dolduran kitlelerimiz yoktu.

Bunlar on yılda olup bitiverdi. Şimdi uzak devlet hastahanelerinde bile psikolog çalışıyor, hizmetlerimiz çeşitleniyor, artıyor. Büyük şehirlerin dışında, bize ayrılmış birçok kadro da boş duruyor üstelik. Nasıl olsa birgün onları dolduranlar da bulunacak. İyi kötü bir canlılık başladı aramızda. Eskiye göre çok iyi durumdayız. Belki gençler bunun ne olduğunu pek anlamazlar ama, bizim gibi tepesi hafiften açılmaya başlamış orta yaşlılar için bu gelişme bayağı büyüktür.

Bu sevindirici gelişmenin ardında, şimdiye kadar yazılmamış acıklı bir öykü var. Benim de şimdi yazmaya elim varmıyor ama, başka çare yok.

Yetimler kitlesi

Geçen yıllarda en büyük sıkıntıyı psikolog olarak alanda çalışanlar çekmişler. Yoğun bir çaresizlik ve öfke yaşamışlar. O günlerin anılarını anlatırken, bugün bile çoğu öfkelenmekten kendini alamıyor. İş alanları yeni olduğu için, herşeyi birden kendi başlarına yapmak zorunda kalıp, okkanın altına gitmişler. Kendilerine yol gösterecek bir meslek örgütlenmesi bulamadıkları için, el yordamıyla birşeyler aranıp durmuşlar. Yoksunlar, güven-sizlikler, sıkıntılar yaşamışlar, enerjileri boşa almışlar. Yardım almak için hocalarına koşan-

lar olmuş -sen psikolog değilsin ki- diyen hocalar da çıkmış. Eski öğrencilerin elinden tutmaya çalışan hocalar ise, hangi derde yetişeceklerini şaşırıp kalmışlar. Sonunda ne öğrencinin, ne hocanın içine sinmeyen, ikisini de doyurmayan bir yardımlaşma çıkmış ortaya. Çözülmesi için yıllar isteyen işleri bir iki saatlik görüşmelerle yoluna koymak elbet zor. Neresinden bakarsanız, hazırlıksız, dağınık bir dönem yaşamışız. Herkes kendi bildiğince doğru olduğuna inandığı ilkeleri savunmuş, fakat aramızda birlik yaratmadan, daha çok bölünmeye yol açılmış. Sayıları hızla artan psikologlar daha fazla eğitim görebilmek için üniversiteleri zorlamaya başlamışlar. Üniversite kendi kısıtlı olanaklarıyla bunların çok azına cevap verebilmiş. Başka durumlarda kendini yetiştirmeye çalışanlara karşı çıkan üniversitelerimiz de olmuş, ama ortaya daha geniş kapsamlı eğitim - öğretim programları koyabilme sorunu bugün bile tam anlamıyla çözülmüş değil.

Neyse, o eski günlerde, üniversiteler, -bizim mezun edip diploma verdiğimiz adam psikolog mudur, değil midir?- diye tartışsın, atı alan Üsküdarın geçmiş. Biz kendi göbeğimizi kesemeyince, başkaları kesivermiş. Yetim bıraktığımız psikologların yerleşmesini, tutunmasını, meslek dışından kişiler üstlenmişler. Bir kurumun başhekimini modern hizmet verebilmek için psikolog kadroları açılmasına önayak olmuş, bakanlıklardan kadro çıkartmak için uğraşmış. Bir bakanlığın müsteşarı, yeni açılan bazı kurumlara psikolog alınmasında direktmiş. Çeşitli psikiyatri kliniklerinde yöneticiler psikolog alınmasını istemişler, çoğunlukla da alınan elemanların hizmet içi eğitimini üstlenmişler. Bir eğitimci grubunun kendi ihtiyaçları için açtığı kadrolarda psikologlar çalıştırılmaya başlanmış vs vs,

Sizin bugün psikolojiye büyük hizmetler yaptıklarını söyleyip kasınlara pek kulak asmayın. Psikoloji hizmetlerinin geliştirilmesinde, meslek olarak öyle övünülecek bir payımız yok. Elbette kişisel çabalarını esirgemeyen iyi niyetli hocalar var, birçok yerlerde kapı kapı gezip dükkanı çeken, kişileri ikna eden mezunlarımız var. Çoğunlukla, bu gelişmelerin ardında bizim mesleğin batıdaki uygulamalarını tanıyan bir yönetici, iyi hizmet vermeye çalışan bir hekim, mesleğimizin gerekliliğine her nasılsa inanmış bir bürokrat bulunuyor. Mezunları kişisel ilişkileri veya aile dostlukları ile yürümüş işler birçok yerde de.

Ana çizgileriyle bu gelişme, özellikle ilk yıllarda bizim dışımızdan bize verilmiş gibi görünüyor. Sözünü ettiğim yöneticilerin çoğu

hâlâ işbaşında, gidin sorun, «sizin kliniğe psikolog alınması fikrini kim verdi?» deyin, Ben bazılarına sordum, ne hikmetse, ümit ettiğim isimlerin hiçbiri ortaya çıkmadı, cesaretim kırıldı, artık soramıyorum.

Ve diyet

Elin tuttuğu kuş kuyruksuz olurmuş. Lütfü gelen kadroların sakıncaları da birlikte gelmiş. Psikoloğun ne yapacağını da onlar belirlemişler. Çoğu yerde «evladım sen test uygula» denmiş bizimkilere. İlk hizmet içi eğitim de böyle başlamış, çünkü, çoğumuz testin ne menem bir nesne olduğunu ilk o zaman öğrenmişiz. Zaten güç belâ bir iş bulmuşsun, karşı çıkacak halin yok ya? Hocalar istedikleri kadar «bizim bölüm genel kültür verir» diye dursunlar, bizim memlekette üniversite eklemek kapısıdır, eklemek! Evet ekmeğini bulmuşsun hocanın hatırı için genel kültür uzmanlığı yapmayı artık düşünmezsin. Ayrıca bir de sana bırakılmış bir uzmanlık alanı var. Alan memnun, veren memnun, bugünkü dertlerimizden biri böylece ortaya çıkmış. Sırtımızı sıvazlaya sıvazlaya üstümüzden kilitlemişler kapıyı. Psikolog denince, bugün test uygulayan kişi anlaşılıyorsa, ben kimseciklere kıyamıyorum. Bizim dağınıklığımızın diyetidir ödediğimiz. Böyle olmaz da başka türlü olurdu ama eninde sonunda ödeyeceğimiz bir diyeti olacaktı. Biz ne olduğumuzu ne olacağımızı düşünmemişiz, gözümüzün önünde açılan yeni uygulama ve iş alanlarını görmeyip işleri oluruna bırakmışız, ne diye başkalarına kızalım? Ne yapsın yani, elin oğlu kalkıp senin mesleğinin inceliklerini öğrensin, sen susarken senin yerine mi konuşsun?

Günün birinde bazı eski resmi yazışmaların fotokopilerini yayınlamayı düşünüyorum. Eğer becerebilirim, örnekleriyle görürsünüz neleri, nasıl yitirdiğimizi.

Neyse, dedim ya niyetim ağlaşmak değil. O günlere bakıp, «bu güne bin şükür» deyişimin nedenini anlamışsınızdır biraz. Neden ikide bir, «şu işleri planlayalım da geride kalmayalım» dememi de anlamışsınızdır. İki sayfalık meslek tanımlarını hazırlayabilmemiz için bile 10 yıl geçmiş, nasıl şükretmezsin, ya 20 yıl geçseydi?

Dağınıklığın bize ettiği

Anlatmakla bitecek gibi değil dağınıklığın bize ettikleri. Uygulamada çalışanlar bundan zarar görmüşler diyelim, üniversiteler hiç mi zararını görmemiş? Vay babam vay. Onların da kayıpları az değil. Bir tanecik örnek vereyim yeter. Elimin altında bir kitap var, Devlet Planlama Teşkilatından iki araştırmacı, 1970-

1971 yıllarında, çeşitli sosyal bilim dallarında çalışanlara anketler göndermişler. O sırada hangi konular üzerinde çalıştıklarını, yakın gelecekte hangi konuları ele almayı düşündüklerini, olanaksızlıklar yüzünden isteyip de ele alamadıkları konuları sormuşlar. Listelere bakıyorum da, bana göre, psikologlarımız o günden bu güne pek değişmemiş. Gönülümüzde o zaman yatan aslanlar, bugün de yatiyor. Şu işe bak, bugün Derneğin çözmeye çalıştığı sorunlar üç aşağı beş yukarı o zaman akademik psikoloji çevresinin de üzerinde çalıştığı, çalışmak istediği sorunlara pek benziyor. Mesalâ WISC'i uyarlamayı o zaman da düşünüyormuşuz, tek farkla, o zaman adı «adaptasyon» imiş. Bireysel bir zeka testi bataryası geliştirmek isteyenler varmış, Zeka testi uygulamalarına etki eden kültürel faktörleri bulup gidermek için araştırmalar yapmak isteyenlerimiz varmış. Türkçe psikoloji terimleri sözlüğü üzerinde çalışanlar varmış, Türk psikoloji bibliyografyası hazırlamakta olduğunu söyleyenler varmış, çocuk suçluluğuna yol açan etmenleri incelemek isteyenler varmış vb. vb. Hazıfa-i beşer demişler, işte bazan böyledir. Benden söylemesi, bu sorunlar 10 yıl sonra yine bizimle birlikte olabilir. Kişilerin tek başlarına yürütecekleri işler değil bunlar. Örgüt isteyen, kaynak isteyen, dizi araştırmalar gerektiren işler. Elbirliği etmeden, ortak dertler haline getirmeden bir arpa boyu yol gidemeyiz, 1970-71 den bu yana yaptığımız gibi akıntıya kürek çekeriz. Artık bireysel kahramanlık dönemi geçti. Herkes kendi başına kalırsa, işte böyle nefesimiz yarı yolda kesilir, birçok güzel ve gerekli çalışma tozlu dosyalarda farelere yem olur. Şimdi bu işleri ele alıyoruz ucundan kıyısından. Ortaya da birşeyler çıkıyor. Nasıl sevinmezsin?

Bir noktayı daha kurcalamadan edemiyorum. Çoğumuzda, toplumun sorunlu makamlarında oturan kişilerin, bilimsel çözümlere önem vermedikleri, kararlarını kulaktan dolma bilgilerle oluşturdukları önyargısı var. Belki bir ölçüde doğrudur, biz geçiş toplumu-yuz, her türlü idareci bulunabilir. Belki psikolojiye resmi desteklerin gecikmesinde, kaynakların yaratılmamasında bu tutumun etkisi olmuştur. Bir de madalyonun öteki yüzüne bakalım? Biz bir araya gelip, ortak çözüm önerilerimizi götürdük de dinlemediler mi? Bizim elimizde şu derdin, bu derdin çözümüne yardım edecek birşeyler var dedik de, kamu oyununda, basında ilgi mi görmedik? Biz hangi toplumsal kararın oluşmasına katkıda bulunduğ eskiden? Doğrusunu isterseniz ben hatırlamıyorum böyle bir örnek. Biz kendi mesleğimizle ilgili bir olayda toplumun dikkatini çekmek diye bir konuyu, Dernek kuruluncaya

kadar tartışmadık bile. Yine dağınık kaldık, herkes kendi başının çaresine baktı. Somut önerilerle giderseniz kapılar açılıyor. Gerçek şu ki, biz henüz geçmişten gelen dertleri çözmekle uğraşyoruz, dışa açılmadık daha. Eskiden, ağızımıza kaşıkla akıtılmayınca küsüvermişiz, kendi kösemizde söylenmekle yetinmişiz. Şimdi istiyoruz, uğraşyoruz ve birşeyler de koparabiliyoruz. Önümüzde de uzun ince bir yol var.

Hazır mıyız?

Biz ne dersek diyelim zaman geçiyor. On yıl sonrasına bile gerek yok, kapımızı çalmaya başlayacaklar yine. Meslek kitleleri olarak tavrı almamız, hazırlanmamız gereken birçok sorun var. Bakın okul öncesi eğitim konusu güncel olmaya başladı, yok mu söyleyecek birşeylerimiz? Bakan yurt dışında bir milyona yakın insanımızın uyum, gelişme, ruh sağlığı sorunları var. Hastahaneler içinde yeni psikoloji hizmetlerine ihtiyaç duyuluyor. İşte Adalet Bakanlığı yeni kadrolar açtı. İşte nöropsikoloji konularında eğitilmiş uzmanlar arıyorlar. Hazır mıyız? Hani hizmet içi eğitim programları? Biraz bunlara da zaman ayıralım, şimdiden uykularımız kaçsın ki ileride karabasanlar basmasın. Mezun ettiğimiz çocuklar yine el yordamıyla eğitmesinler kendilerini. Bizim dağınıklığımızdan yararlanıp, bilim yapmamız gereken işleri elimizden almışlar. Gelişme fırsatlarını avucumuzun içinden kaçırpıp, mezunlarımızı test uygulayıcısı olmaya mahkum etmişiz. İşte geri zekalıların, sakatların devletçe korunmasını, bu konuda kurumlar oluşturulmasını öngören yasa meclise geldi geliyor. Hazır mıyız, İşte köy kalkınmasında psikologların da görev alması gerektiği söylenmeye başladı. Bir gün gelir «haydi işbaşına!» derlerse, Siz düşünün, daha çok örnek bulursunuz, ben bir bardak çay içinceye kadar bunları hatırlayabildim.

Üniversitenin taşına baktı

Hepimiz zaman zaman, bugünkü dertlerin sorumlusu olarak üniversiteleri gösteriyoruz. Bunu biraz doğal karşılamak gerekir. Psikolojinin en erken kurumlaştığı yerler üniversiteler olduğuna göre, öncülük ve bilinçlendirilenin de oradan gelmesi beklenir. Bizde bu bekleyiş epey uzun sürdü. Kendi payımıza dümeni de yapmayı, herşeyi üniversitelerden bekledik, bazan da haksız yere öfkelenedik. Halbuki üniversite içinde çok eskilere giden iyi niyetli girişimler de var. Eğer biraz ilgi gösterir de kurcalarsanız, on yıl önceden bazı insanların bu sorunlara eğildiğini, ince ince düşünüldüğünü hatta düşüncelerini yayınladığını görürsünüz. Fakat bu girişimler, mesleğin

içinde bulunduğu dağınıklığı gidermeye yetmemiş. Üniversitelerin ve uygulayıcı elemanların sayısı, birleşmeyi zorunlu kılınca kadar beklemek zorunda kalmışız. Bütün iş üniversitelerde birkaç kişinin üstüne kahr gibi olunca onlar da yorulup kendi köşelerine çekilmişler. Yukarıda bir örnek verdim. Bugün dernekte ele aldığımız sorunların büyük bir bölümü on yıl önceden, üniversitelerde bazı insanların gönlünde yatıyormuş dedim. İşin tilsimi iyi örgütlenebilmekte.

Üniversite kendi içinde kendi dertlerine boğulmuş bir kurum zaten. Herhalde her üniversite iyi bir bölüm kurmayı istemiştir. Kim istemez, şöyle 50-100 tane hocası olan çakı gibi psikoloji bölümleri kurmayı? Ama olmuyor işte, ülkemizde bunlar düş olarak kalıyor, ileride de zor olacak. Üniversitenin sırtında yüklerin «tarifi mümkün» Eleman az işler çok, bölümler öğretim yükü altında ezilmekte, idari görevlerden bunalmış durumda. Bu denli yük altında daha iyisi yapılmaz bu işlerin. Gıcır gıcır bir uzmanı birkaç senede toz eder de savurur bizim üniversiteler. Tek başına kaldın mı işin bitiktir. Hem üniversiteler hem de uygulayıcılar arasında iyi bir işbirliği dertlerimizin çoğunu çözebilmeniz için gerekli ortamı anlam kazanacak. Şu derneği kurduk da iki yakamız bir araya geldi.

Hem ağlarım hem gülerim

Başta dedim ya, amacım keyfinizi kaçırmak değil. Derdimiz varsa var, o kadirlik dert kadı kızında da var. Bizim meslekte, sevinilecek, ümitlenecek şeyler de var. Biz mız-mızlanmaya alıştık, kendimize alıcı gözle bakmayı ihmal ediyoruz.

Üye defterlerine bakıyorum da, hüüüü neler yapılmaz bu kadar adamlar! Hocasıyla öğrencisiyle bir araya koydun mu yaş ortalaması otuzlarda bir kitle. Üstelik gayet iyi eğitilmiş. Bilenler bilmeyenlere anlatmaya başladı mi, hepimiz bundan yararlanacağız. Birçok meslek dalıyla, hattâ batıdaki meslekdaşlarımızla dışa dış yarışabilecek bir kitleyiz. Gücümüzü bir işletmeye başlasak, hiç kuşku yok, bugünkü dertleri ortadan kaldırıp, sorunların önüne geçeceğiz. Ne istediğimizi bilirsek, başkalarının elinde hiç olmayan fırsatlar da bizim elimizde var. Bugünkü gürültü patırtı arasında belki gözünüzden kaçıyor ama üniversitelerde, kendi sorunlarımıza dönük çok güzel çalışmaların örnekleri görülmeye başladı. Daha da artacağına inanıyorum. Benimki boş bir iyimserlik değil. Sonra yine konuşuruz. İlerisi için gayet sağlam temeller atılıyor. Bir gün gelecek «vay anasını biz de bayağı ilerledik bee!» diyeceğiz. Şimdilik mayanın kabarmasını bekliyoruz.

Üniversite dışındaki kitlemiz de zehir gibi. Bir liste yaptık, kim nerede, ne işle meşgul, neleri yapmak ister falan diye. Yüreğimiz durmazdı. Her yere yayılmışız, her konuya el atmışız da, elbirliği edemediğimiz için tıknefes olmuşuz. İnsanlarımızın gözü öylesine korkutulmuş ki sormayın. Sanki birşey ortaya koyarsa herkes ona saldırıya geçip parçalayacakmış gibi korkanlarımız var. Hele bir de, «nasıl olsa benim yapacağım önemli değildir» deyip harekete geçmeyenler var. İnanır mısınız, bir arkadaşın altı yıl önce yapılmış bir çalışmasını gördüm. Nefis birşey. Fakat altı yıldan beri dosyada duruyormuş. Ne kimse okumuş, ne kimse görmüş. «Neden yayınlamadın?» diyorum, «nerede yayınlasaydım» diyor, «n'olacak yayınlasam, kim okuyacak» diyor, «herkes kendi havasında, boşver» diyor. İşte, ayıptır söylemesi, «ruhsal çöküntü» dedikleri şey bu olsa gerek. Marifet bu sorulara elle tutulur, dayurucu cevaplar bulmakta. Öyle bir mesleki dayanışma ve çerçeve yaratmalıyız ki, herkes kendi küçük katkısının anlamına inanabilmeli. Artık nutuk atmakla olacak işler değil bunlar, eylem adamları gerekli. Yılların dertleri bir tek günde çözülmeyecek elbet. Daha çok ıknıp sıkınacağız. Ama geçmişe göre iyi durumdayız, daha da iyi olacağız, çünkü başka çaremiz yoktur. İşler zor diye köşede durmak yok. Biz yiğidin iyisi olduğumuzdan, bize demiri kızgın ucundan tutmak yaraşır. Bir kere başladınız mı sonu geliyor. Yakın geçmişte örneklerini gördük. Teksir meksir ederek bir dergi başlattık, şimdi eski sayıları yeniden hazırlamak zorunda kalıyoruz. Önce bir kıvılcım, alevler büyüüncüye kadar biraz üfleyecaksın, sonra bırak ateş bacayı sarsın. Harekete geçirilmeyi bekleyen çok kaynağımız var. Ter dökecek amigolar lazım. Her alanda herşey bomboş, nereye elini atsan elinde kalıyor. Siz tek şu işi ağız tadıyla yapmayı isteyin gerisi kendiliğinden gelecek. Unumuz var, şekerimiz var, helvayı da nasıl olsa yapacağız birlikte.

Deliler neredesiniz?

Bu söyleyişi bir çağrı ile bitireyim. Siz çok iyisiniz hoşsunuz da bir küçük kusurunuz var. Yani biraz fazla akıllı-uslu, fazla hanım hanımcık, dört başı fazla mأمur oluyorsunuz bazan. Lütfen kardeşim biraz delirin yahu! Hayal kurmaya başlayın, olmayacak işlerle uğraşmaya da zaman ayırın. Hayatınıza biraz renk katmak istiyorsanız, samimi tavsiyemdir, derhal kısa yoldan delirmeye bakın. Bizim yönetim kuruluna bir kere seçilenin zaten işleri gördükten sonra aklı başundan gidiyor. Ama gene de deli ktlığı çekiyoruz.

Akl yolundan çıkıp doğru yolu bulmak öyle zor bir iş değil. Birtakım fikr-i sabitler edinerek işe başlayacaksınız. Obsessif - kompulsifler bu iş için biçilmiş kaftandır. Aynı şeyleri tekrarlayıp duracaksınız, öyle ki seni gördüklerinde «bu herif gene başımıza bir iş çıkarır, iyisi mi kirişi kıralım» desinler. Önce öyle diyorlar ama sonra alışıyorlar. Lâf aramızda benim de böyle sabit fikirlerim var. Meselâ son sınıflara bir seminer hazırlamak isterim hep. Bizde psikoloji nasıl kuruldu, nasıl gelişti, neler yapılıyor, kimler çalışıyor, gelecekte neler yapılabilir, kaynaklarımız nelerdir, nerelerde boş kadrolar var... vb. anlatsam, ellerine teksirlerini versem diye düşünürüm. Diplomayla birlikte bir kalın dosya armağan etsem, içinde görev tanımları, gözlem formları, gerekli araçları nasıl sağlayacakları, nasıl kullanacakları, kimlere danışacakları yazılı olsa. İşlerine başlar başlamaz, yurt içinde ve yurt dışında kendi konularında çalışanlarla hemen ilişkilerini kuruverseleler.

Sık sık da, kendimizin bir yayınevi - basımevi olduğunu hayal ederim. Sıra sıra kitaplarımız, dergilerimiz varmış meselâ. «Kendi kitabını kendin bas, kendin ciltle» kampanyası açmışız, bölüm başkanlarıyla öğrenciler, burunları mürekkep lakeleri içinde kitap sayfalarını diziyorlarmış. Üniversiteler birleşmiş, senin öğrencin benim öğrencim ayrımı kalkmış, herkes neyi varsa vermeye çalışıyor. Sık sık kongrelerimiz, konferanslarımız açık oturumlarımız oluyormuş. Gençlere burs verebilecek araştırmaları destekleyecek kadar palazlanmışız. Heeyt be! Daha neler anlatabilirim ama yüzüme bakıp duruyorsunuz da utanır gibi oldum nedense. En iyisi gene tebdilî kuyafet eylemek. Zaten bütün hayatımız öyle geçiyor. Telefon konuşmaları içinde şu ifadeler bulunan birinin psikoloji hocası olduğunu hangi babayiğit tahmin edebilir: «olmaz daha ucuza kapat», «paketleri bugün postaya veriyorum patron», «valla bir kuruluş fazla olmaz, bu kadarını al, hayir duamuzu da alırsın», «Öğlum Salih, pazarlıkta sıkı dur, bütün ümidim sende», «Şükrü, saat dörde kadar acele ikibin lira lazım, yoksa beşyüz kaat açıktan vereceğiz». Dedim ya fırsat bu fırsat, kaçırmayın.

Efendim? Adresimiz mi? Çok kolay, bizi Ankara'da kime sorsan gösterir. Herhangi bir bakanlığın adını yazın, bizi hemen bulur. Yönetim kurulundan birkaç gariban günlük nöbetlerini tutmak üzere koridorlarda bulunacaktır. Eğer Sağlık Bakanlığına gönderirseniz daha da kolay. Duyduğumuza göre, yönetim kurulu cumartesi, pazar, bayram ve tatil günleri de orda mesai yapmaya başlamış artık.

PSİKOLOGLARIN

GÖREV

TANIMI

VE

YETKİLERİ

ÜZERİNE

Prof. Dr. M. Orhan Öztürk
E.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri
Bilim Dalı Başkanı

PSİKOLOJİ Dergisinin Aralık 1978 sayısında Sayın Doç. Dr. Güney LeCompte'un «Psikologların Görev Tanımı ve Yetkileri» başlıklı yazısı üzerine görüşlerimi sunmak istiyorum. Bir ruhhekiminin bu konuya karışması belki yadırganabilir. Ama, psikolojinin gücüne, öneme ve yüceliğine inanmış; onun özellikleri, değişik dalları ve uygulama alanları ile az çok ilgilenmiş bir kişi olarak konu üzerinde durma gereksinimini duyuyorum.

Psikoloji bir temel bilimdir. Fizik, kimya, biyoloji, v.b. gibi. Oysa ki sayın LeCompte'un yazısından psikolojinin bir bilim olmaktan çok değişik «görev ve yetki» alanları bulunan bir meslek olduğu izlenimi edinilebilir. Kanıma göre asıl sorun bu noktada yatmaktadır.

Dört yıllık temel eğitimini tamamlayan ve psikoloji lisans diploması alan kişilerin LeCompte'a göre üstlenebilecekleri «görev ve yetki» alanlarından kimileri şunlardır: Klinik psikolojisi, çocuk psikolojisi, eğitim psikolojisi, özürü çocuklar psikolojisi, özel eğitim psikolojisi, huzurevleri psikolojisi... Dört yıllık temel psikoloji eğitimi süresinde bütün bu alanlarda yetki ile görev yapabilecek, meslek uygulayabilecek yoğunlukta bir öğrenim öğrencilere gerçekten sağlanabiliyorsa, diyecek bir sözüm kalmaz. Ama bu sayılan dalların herbiri çok yoğun uygulamalı eğitim gerektirir kanısını taşıyorum. Nitekim, görev alan-

Şimdiki öğrenim olanakları ile yetişmiş psikologlardan özel ek eğitim ve deneyim almadan değişik kurumlarda görevlendirilenlerin çoğu önemli «görev ve yetki» güçlükleri ile karşılaşmakta, hatta ne yapıp yapmayacakları tartışma konusu olmaktadır. En az 20-30 psikolog'un görev aldığı 4-5 sağlık kurumu biliyorum ki buralardaki sorumlular psikologlara uygun ve verimli olabilecekleri iş alanı bulamadıklarını, görev verilince de güvensiz ve yetersiz kaldıklarını bildirmişlerdir. Bir meslek dalında değil de bir temel bilim dalında eğitim gören gençleri doğruca meslek alanlarına salıvermek yalnız o gençler için değil, bütün bilim dalına haksızlık olur. Çok yakından bildiğim bir Üniversite psikiyatri kliniğinde görev alan 6-7 kişilik genç psikologlar kümesi, yıllarca ne yapabileceklerini bilememenin güvensizliği ve mutsuzluğu içinde kalmışlar; psikolojiden hemen hemen hiçbir şey anlamayan genç hekim asistanların yanında bile kendilerini yetersiz ve yetkisiz bulmuşlardı. Bunlar, ancak iyi yetişmiş bir klinik psikologun bir yıl boyu uygulamalı eğitimini gördükten sonra bir miktar verimli çalışmaya başlayabilmişlerdi. Amaç, Üniversitelerin psikoloji bölümlerini bitirenlere kadro olanakları sağlamaksa, böyle acı sonuçlara katlanmak gerekecektir.

Psikolojinin birçok meslek ve uygulama alanlarına büyük katkı gücü vardır. Örneğin ruh sağlığı, çocuk gelişimi, endüstri, okullar... v.b. İyi yetişmiş klinik psikologunun, çocuk psikologunun gerekliliği ve yararları tartışılmaz. Bunların ruh sağlığı alanında ruh-hekiminden daha az yararlı, daha az yetkili olacağı da düşünülemez. Her ikisinin bilgi alanlarında bir takım değişik konular, becerilerinde ayrılıklar olabilir ve birbirlerini tamamlatabilirler. Ama bu görevlere yalnızca temel psikoloji eğitimini tamamlamış olanlar atanırsa, bu kişiler ne görevlerini yeterince yapabilirler, ne de psikoloji biliminin saygınlığını, yararlılığını, geçerliğini topluma kabul ettirebilirler.

Öyleyse sorun yalnızca bir uzmanlaşma sorunu mudur? Kesinlikle değil. Sorun neyin bir bilim disiplini, neyin bir meslek olduğunun karıştırılmamasıdır. Temel bilimlerden mesleklere yönelmek çanağa her zaman vardır, ama temel bilimin kendisi meslek değildir. Üniversitelerde psikoloji eğitimini tamamlayanlar da belirli uygulama ve meslek alanlarına yönelebilirler. Ancak uygun ve gerekli eğitimi ve deneyimi almaları zorunludur. Temel psikoloji eğitimi süresi bir mesleğe yönelmek isteyenler için uzun görülüyorsa, belki ilk iki yıllık bir temel eğitimden sonra klinik psikolo-

jisi, okul psikolojisi ... gibi uygulama alanlarına yönelmek isteyenlere iki yıllık bir ek eğitimden sonra lisans diploması verilebilir ve bunlar bu alanlarda uygulayıcı olarak çalışabilirler. Dört yıllık zorunlu temel eğitimi tamamlayanlar ise bilim uzmanlığı, doktora programlarına katılabilirler. Lisans diplomasını bir meslek olarak alanlar da dört yıllık temel psikoloji eğitiminin gereklerini yerine getirmeden bilim uzmanlığına, doktora yönelmezler; ancak uygulayıcı olarak (örneğin, test verici, sağaltman (terapist), rehber, okul psikoloğu gibi) kahrılar. Bunları böyle açıklamanın nedeni herkesi 7-8 yıllık bir uzmanlaşma sürecine sokmak gerekmediğini de belirtmek içindir.

Üniversitelerimizin psikoloji kürsüleri ya da bölümleri kanıma göre günümüzdeki psikolojide klasik temel eğitim vermekten çok öteye gidemediklerinden şimdi önemli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bunların başında, lisans düzeyinde psikoloji eğitimi bitiren

gençlerin nerede, ne iş yapabilecekleri sorunu gelmektedir. Ayrıca, gene üniversite psikoloji bölümlerinin örneğin okullarla, psikiyatri klinikleri ile iyi düzenlenmiş uygulamalı eğitim programlarını yeterince geliştirememiş olmalarından bu alanlarda eğitim yetersiz kuruluşların eline düşmüştür. Örneğin, tek bir klinik psikoloğu bulunmayan bir Üniversite psikiyatri kliniği, psikologlara klinik psikolojide doktora programı uygulamaya ve dooktora vermeğe başlayabilmiştir. Bu acı olgu bir gereksinimden doğmuştur. Bu gereksinimin iyi ve yetkili biçimde karşılanması için Üniversitelerdeki psikoloji bölümleri etkin çaba göstermemişler ve mesleki uygulamaya yönelik programları geliştirmekte çok sınırlı ve geri kalmışlardır.

Kanıma göre soruna bu noktalardan bakılacak olursa, öğretim, araştırma ve mesleki uygulamalara yönelik geniş olanakları bulunan psikolojinin ülkemizde gelişmesine büyük katkı yapılabilecektir.

PSIKOLOGLARIN GÖREV TANIM VE YETKİLERİ

ENDÜSTRİ PSIKOLOĞU

Fethi TOKER

Her çeşit örgütte, iş - işgören arasında, işgönerler arasında ve işçi - yönetim arasında var olan ilişkilerin tanınmasında, desenlenmesinde ve sorunların çözülmesinde görev alanlardan biri de endüstri psikoloğudur. İş ortamındaki insanı tanıyan psikolog, işgönerlerle ilgili alınan her kararda karar verme durumunda bulunanlara yardım etme ve eğer yetki kendisinde ise bu kararlarda kendi bilgilerini kullanma olanağına sahiptir. Endüstri psikoloğunun genel amacı, bir örgütte çalışanların mutluluğunun gerçekleştirilmesine ve üretimin artırılmasına, bu iki amacın birini diğerine feda etmeden, katkıda bulunmaktır.

Bir örgütte, genel olarak, bir endüstri psikoloğunun görevleri şunlardır :

1 — Örgüte işgöner seçimi işlemini yürütmek, seçim için işin tanımını yapmak ve iş için gerekli yetenekler ile kişilik özelliklerini saptamak, seçme işleminde kullanılacak ölçme araçlarını sağlamak ya da hazırlamak, yapılan seçmenin geçerliğini saptamak;

2 — İşgönerlerin çalışma güdülerini (çalışma isteklerini ve üretimlerini) incelemek; ise

aleyhte oluşmuş tutumları saptamak, çalışma ortamındaki moralin ve işten sağlanan doyumun değerlendirilmesini yapmak, bu konulardaki sorunları çözmeye yönelik öneriler geliştirmek, kendi yetkisinde olan önerileri uygulamak, diğer önerilerin uygulanmasında yetkililere yardımcı olmak;

3 — Yeni işe alınanların iş eğitimi programlarının hazırlanması ve uygulanması işini yürütmek, işe ve işyerine uyumun sağlanmasında yardımcı olmak, işbaşında eğitim uygulamalarını yürütmek, bu konularda çıkan sorunlara çözüm aramak;

4 — Makina ve aletlerin insana uygun biçimde yapılmasında ve işin insan gereksinimlerine göre desenlenmesinde makina ve endüstri mühendislerine yardımcı olmak;

5 — İşyerinde meydana gelen iş kazalarının psikolojik nedenlerini araştırmak, soruna çözüm aramak ve çözüm önerilerini yetkililere iletmek, kazaları önleme konusunda eğitim programları hazırlamak ve yürütmek;

6 — Klinik psikoloğu bulunmayan örgütlerde, bu alandaki görevlerden en basit ve acil

Bugün İstanbul'da şahsen gözlüyebildiğim kadarıyla, psikoloji eğitimini yüklenmiş olan üniversitelere ait bölümlerin dışındaki okullarda da psikolojiyle ilgili dersler verilmektedir. Bunlar genellikle Sosyal Psikoloji ve İşletme Psikolojisi dersleri olmaktadır. Bu durum, psikolojiye duyulan ilginin genişlediğini işaret ediyor olabilir. Belli ki, bilhassa idari bilimlerde eğitim yapan okullar psikoloji derslerine de ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ihtiyacın giderilme şekli ise «psikoloji»yi tanıtmak için Türk psikologlarına çok iş düştüğünü gösteriyor.

Bizzat benim çalıştığım iki yüksek okulda en az ders saati psikoloji'ye verilmiştir. Bu okullarda eğitim gören öğrenciler psikolojik kavramlara tamamen yabancıdırlar. Böylece zaten kısıtlı olan süre, öğrencileri konuya hazırlayıcı faaliyetlerle yarılanmakta, geri kalan sürede ise hedefe ulaşamamaktadır.

«Hedef» ile yalnız ders programının bitmesi değil, bu dersin konulmasındaki amaç da kastedilmektedir. Aslında önemli olan da bu ikincisidir.

Gerçek amacın ne olduğunu bilmemekle birlikte, bu dersin konulmasındaki amaç herhalde, ilerde işletmeciler, yöneticiler olacak kimselelere insan faktörünün etkisini ve önemini göz önünde tutmalarını sağlayacak bilgi ve düşünce tarzı kazandırmak olmalıdır. Ama öğrencilerin de ısrarla istedikleri gibi, sınıf içi tartışmalara yer verecek biçimde süre uzatılmadıkça veya yardımcı dersler konmadıkça, orta eğitimde verilen «ahlâk» derslerinin taşıdığı önemden ileri gidilemeyecektir.

Programa «Psikoloji» dahil edildiği halde, bu dersin pek de önemsenmediğini gösteren bir başka olgu da, tamamen farklı branşlardan olan öğretim görevlilerinin, konusu psikoloji olan dersleri vermeleridir. Bu durum, psikolojide doktorası olan bir elemanın bile niçin işsiz kaldığını pek güzel açıklamaktadır, ama aynı durum ders programına psikolojinin dahil edilmesindeki amacı anlaşılabilir bir hale sokmaktadır.

Kanımcıca «psikoloji» Türkiye'de henüz kavramlaşmamış. Psikolojik anlamda kavramlar her zaman zihnin, organizmanın içindedir

(1). Belli bir kavrama sahip olunmayınca da, o kavramla ilgili bir inanca, bir hükme sahip olunamaz. Böyle olunca, yapılan uygulamalar belli bir ihtiyaca cevap vermeyeceği gibi, uygulanan şeyi de anlamsızlaştırabilir. Aslında psikoloji konusunda belli bir inanç olmadığı da söylenemez. Meselâ ilk defa psikolojiyle ilgili bir ders alacak olan öğrencilerden psikolojiyi sıfatlandırmalarını istediğimde, en fazla sıfat «zevкли» olmuştur. Şahin'in yaptığı araştırmanın (2) gösterdiği gibi psikoloji hakkında basında en fazla çıkan yazılar «eglençlilik» tarzında olduğuna göre, öğrencilerin psikolojiyi «zevкли» olarak nitelendirmeleri hiç de «şaşırtıcı» olmamaktadır. Önemli olan tanıma şeklidir; bir şairimizin nükteli bir tarzda ifade ettiği gibi dışardan gelen «otobüs»e, taşıma gücünden dolayı ağız dolduracak biçimde «otobos» derken, yine dışardan aldığımız «profesör»e halkımızın «prüfüsür» demesinde yatan anlam mânîdardır. O halde psikolojiyi tanıma yolunda psikologlara çok iş düşmektedir. Psikolojinin itibar kazanması psikologlarımızın bir yandan yayın yapmalarına, bir yandan bilhassa farklı iş örgütlerinde çalışan meslektaşlarımızın başarı göstermelerine bağlıdır.

Bu arada dernek olarak psikoloji'ye sahip çıkmak gerekir. En azından bir psikoloji dersinin bir psikolog tarafından verilmesini istemek bu derneğin hakkı olmalı ve ilgili okullarda temas kurmak yapacağı işlerden biri olmalı. Bu hak ona belki de bu okullara psikolog bulma görevi yükleyecektir. Ama bu hem psikolojiye, hem de çalışma sahası bulamayan bazı psikologlara sahip çıkma yönünde olumlu bir görev olabilir.

Bu vesileyle uygulamalı alanlarda çalışacak olan psikologların görev ve yetkilerini tanımlamaya ve bazı kurumlarla temas kurmaya başlamış olan derneğimizi yöneticilerine, bu olumlu girişimlerinden dolayı teşekkür etmeyi ve başarı dilemeği borç bilirim.

KAYNAKLAR

- (1) Henle, P. Language, thought and culture, The University of Michigan Press, 1972.
- (2) Şahin, N. Türk basınında psikoloji yazıları, Psikoloji Dergisi, sayı 3, Eylül 1978.